

KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN IŞIĞINDA KÜRESELLEŞMENİN UNSURLARININ EN BAŞARILI UYGULAMASI OLARAK AB'NİN KURULUŞU VE ALMAN-FRANSIZ İŞBİRLİĞİ*

Yrd. Doç. Dr. Uğur ÖZGÖKER**

ÖZET

Sanayi Devrimi 1700'lerde İngiltere'de ortaya çıktıktan sonra kıta Avrupasına sıçramış ve önce Fransa'da sonra Almanya'da etkisini göstermiştir. Bu iki komşu ülke hızla sanayileşmeye ve üretim miktarlarını muazzam şekilde artırmaya başlamışlardır. Bu durum yarım yüzyıl gibi ulusların tarihi için kısa denebilecek bir sürede, iki ülkeyi üretimde; o zamanlar en büyük enerji ve hammadde kaynağı olan demir ve kömür üzerinde, üretilen malların satış ve pazarlanmasında ise yeni sömürgeler elde etme konusunda rekabet ve çatışmaya sürüklemiştir. Bu güç mücadelesi 2 komşu ülkeyi 1870-71, 1914-1918, 1939-1945 yıllarında 3 kez savaşa sürüklemiştir. Özellikle son iki savaş sadece bu 2 ülkeyle sınırlı kalmamış, Dünya Savaşlarına yol açmış ve toplam 100 milyon civarında insanın hayatını kaybetmesine, yaralanmasına veya sakat kalmasına neden olmuş, Dünyanın en gelişmiş sanayi ülkeleri olan İngiltere-Almanya ve

* Bu makale 13-15 Mayıs 2008 tarihleri arasında GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ'nde Düzenlenen **ÇATIŞMA VEYA İŞBİRLİĞİ KAYNAĞI OLARAK "KÜRESELLEŞME"** konulu Uluslararası Sempozyumunda sunulan tebliğin genişletilmiş halidir.

** KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ AB Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü ve SBE Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Yüksek Lisans Programı Koordinatörü, Türkiye-Avrupa Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi, Liberal Avrupa Derneği Başkan Yrd.

Fransa özellikle son savaştan üretim güçlerinin dörtte üçünü yitirerek çıkmışlardır.

Bunun üzerine bir daha böyle felakete yol açmamak amacıyla savaşın nedenlerinin ortadan kaldırılmasına çalışılmıştır. Bu amaçla ağır sanayinin, özellikle savaş sanayinin temel girdileri olan kömür ve çeliğin üretim ve dağıtımında devletlerin egemenlik haklarını kaldıran ve yetkiyi devletler üstü bir örgüte devreden ve aynı zamanda bugünkü AB'nin temeli olan AKÇT kurulmuştur. İşte bu uluslar üstü örgütlenme modeli bugün *Küreselleşme* veya *Globalleşme* dediğimiz olgunun bütün unsurlarını 1989 Berlin Duvarının çöküşünden ve 1991 SSCB' in dağılışımdan 40 yıl önce uygulamaya koymuştur. AKÇT-AET-AT ve nihayet bugün AB adını alan uluslar üstü örgüt, siyasi bakımdan azınlık ve insan haklarına saygılı, çoğulcu bir parlamenter rejime dayanır. **İktisadi** bakımdan ise başta sermayenin devletler arasında serbest dolaşımı olmak üzere üretim faktörlerinin serbest dolaşımı, ortak ticaret politikası-ortak rekabet politikası uygulanması ve ülkeler arasında başta Gümrük Birliği daha sonra Ortak Pazar ve Tek Pazar oluşturulmasına yani **Serbest Ticaret** ve **Serbest Rekabet** prensiplerine dayanmaktadır. Küreselleşmenin bütün unsurlarını uygulayan AB sayesinde, Alman ve Fransız milletleri tarihi husumetleri tamamen unutmış, çatışmayı bırakmış ve bugünlerin en başarılı işbirliği örneğini göstererek Dünya üzerinde barış ve refahın en yüksek olduğu bölgeyi oluşturmuşlardır.

Anahtar kelimeler: Liberalizm, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Serbest Rekabet, Serbest Ticaret, Gümrük Birliği, Çoğulcu Parlamenter Demokrasi.

ABSTRACT

1700's marked the start of the Industrial revolution in England which has spread to Europe particular to France and Germany. In this process the two countries became main rivals in the production of Coal and Steel industries which helped the growth of war-making industries. This rivalry followed by consecutive wars between the two nations in 1870-71, 1914-1918, 1939-1945 that took the lives of over millions of people and Europe laid devastated by these con-

flicts.

The post-war climate nurtured the idea of regional peace which brought into existence the European Coal and Steel Community (ECSC). Responsibility for Coal and Steel had passed out of the states and into the hands of international institutions in new Europe. This new supranational model of the EU successfully integrated many facets of the Globalization 40 years before the destruction of Berlin Wall on 1989 or the collapse of the Soviet Union on 1991. This clear transfer of rights to special institutions developed unique characteristics of the EU such as free movement of capital, free competition, free trade, customs union, parliamentary democracy and human rights. Over the historical rivalry between Germany and France rose the social and financial success story of united Europe. This paper explores the experience of France and German by focusing on their institutional structure.

Key words: Liberalism, Free Movement of Capital, Free Competition, Free Trade, Customs Union, Parliamentary Democracy.

XXII. GİRİŞ

"Globalleşme" ya da "Küreselleşme" sözlük anlamı olarak bir kültür, uygulama, olay veya metanın dünyanın heryerine yayılması anlamını taşımaktadır. Bu anlamda, yaşadığımız dünyada, uluslar, toplumlar ve yerel gruplararası karşılıklı ilişkilerin ve etkileşimlerin genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması sözkonusudur.¹

Thomas Friedman "Lexus and the Olive Tree" adlı kitabında, küreselleşme için, soğuk savaşın yerini alan uluslararası sistem tanımlamasını yapmaktadır. Friedman'a göre bu sistem neredeyse her ülkenin iç politikalarını ve uluslararası ilişkilerini etkilemektedir. Bununla beraber bu süreç, değişik kültürlerin, geleneklerin ve yerel toplulukların küresel bir pazar sistemi ile gerilimlerini de ortaya koymakta olduğundan küresel sistemin dengede tutulması önemlidir.

¹ <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>

Berlin Duvarının 10 Kasım 1989' da yıkılmasıyla başlayan ve 1991'de SSCB'nin çökmesiyle sonuçlanan süreç sonunda İki Kutuplu Dünya Sistemi ortadan kalkmış ve Çin, Hindistan, Küba, Sudan, Somali, Kuzey Kore ve İran dışındaki tüm dünya ülkelerinde tek bir sistem, kapitalizm hakim olmuştur. İşte bazı siyaset bilimciler tarafından tek kutuplu bazılarınca ise çok kutuplu diye adlandırılan bu süreci yeni dönem KÜRESELLEŞME diye adlandırılmaktadır.

Yaklaşık 20 yıldır süregelen Küreselleşme döneminin özellikleri, Dünya'yı Avrupa'nın yönettiği ve "Liberalizm" akımının bütün Avrupa ülkelerince benimsendiği, 18. yy. Avrupa'sı ile büyük benzerlik göstermektedir. İlk dönem "küreselleşmenin 18.yüzyıldan itibaren mal piyasalarında başladığı" söylenebilir. Çünkü dış ticarete serbestleşme, 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayarak, savaşlar ve krizler gibi bazı ara dönemler haricinde günümüze kadar sürekli artarak gelmiştir.² Gülten Kazgan da, küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını vurgulayarak, ilk basamağı Rönesansdaki coğrafi keşiflere kadar dayandırmış, ikinci basamağın Birinci Sanayi Devrimi'nden üçüncü basamağının da İkinci Sanayi Devrimi'nden geçtiğini öne sürmüştür.³

Küreselleşme hedefleri bakımından benzer siyasi ve iktisadi sistemin bütün Dünyada geçerli olmasıdır.

Küreselleşmenin siyasi unsuru olarak azınlık ve insan haklarına saygılı, çoğulcu bir parlamenter "demokrasi" kastedilmektedir. Liberal demokrasi olarak da adlandırılmaktadır. Doğu Bloğu çökmeden önce de sosyalist ülkelerde "Demokrasi" uygulandığı iddia edilmekteydi. Demokratik Almanya Cumhuriyeti, 2003'teki ABD işgalinden önceki Irak ve günümüz Suriye'si vb. bütün sosyalist ülkeler Demokrasi ile yönetildiklerini iddia etseler dahi, onların demokrasi anlayışı Batılı, Liberal Demokrasiler gibi çoğulcu değil, küçük bir grubun büyük halk topluluklarını baskıyla yönettiği, azınlık hakları ve insan haklarının çiğnendiği seçmenlere başka siyasi parti ve görüşlere oy verme hakkı tanınmadığı, Tek Parti diktatöryasının egemen olduğu

² Oksay, S., (2006), Küresel Ekonomi ve Bölgeselleşmeler, Okumuş Adam

³ Gülten Kazgan, (2002) Küreselleşme ve Ulus-Devlet, Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 5, 2.Baskı, s.28.

sözde bir “demokrasi”dir. Aynı şekilde Şeriat kanunlarının geçerli olduğu İran İslam Cumhuriyeti, Libya Arap Halk Sosyalist Cemaheriyesi, Pakistan gibi ülkeler ile Çin Halk Cumhuriyeti de Cumhuriyet yani halk (cumhur) tarafından yönetildiklerini iddia etse-ler de aslında çoğulculuğun olmadığı, insan haklarının ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı, diktatöryal ve baskıcı rejimlerdir. Gerek sosyalist demokrasilerin gerek İslam cumhuriyetlerinin, gerekse baskıcı tek parti yönetimlerinin tek ortak yönü; devletin başında hanedanın olmayışı yani monarşi ile idare edilmeyişleridir. Sosyalist ve diktatöryal rejimler sürekli olarak devletin başının babadan çocuğa geçtiği, Monarşi rejimlerinin halkı baskı altında tuttuğu ve halkın artı değerlerine el koyduğu için eleştirilmişlerdir.

Batılı anlamda liberal demokrasinin temeli çoğulculuğa ve halkın alternatif siyasi partiler, farklı siyasi ideoloji ve görüşler arasından özgürce kendini yönetecek kadroları seçebilmesi prensibine dayanmaktadır. Bugün demokrasinin beşiği olan ve en eski anayasaya (1215 tarihli Magna Carta) sahip İngiltere, demokrasinin bütün kurum ve kuruluşlarıyla yüzyıldan fazla bir zamandır uygulandığı İsveç, Norveç, Danimarka, Belçika, Hollanda, Monako, Lüksemburg, Lihtenştayn gibi ülkeler monarşi ile idare edilmektedirler. Ancak sosyalist ve fundamantalist görüşlere sahip kişilerin iddia ettiklerinin aksine bu ülkelerde monarşi sadece sembolik bir vazife görmekte olup; gerçekte ülkeyi yasama ve yürütme yetkisi doğrudan halk tarafından çeşitli alternatif ideoloji, siyasi görüş, siyasi parti ve adaylar arasından halkın özgür idaresi ile seçtiği parlamentolar ve onların içinden çıkan hükümetler yönetmektedir. Yargılama yetkisi de yani yasal ve meşru olarak ceza verme tekeli de tamamen bağımsız mahkemelerdedir. Dolayısıyla zaten özünde “Çoğulculuk” olması gereken “Demokrasi” kavramını, başka siyasi rejimler tarafından farklı biçimlerde uygulandığı için Batılı; yani herkesin düşüne, ifade etme, seçme ve seçilme özgürlüklerine tam olarak sahip olduğu, azınlık ve insan haklarına saygılı çoğunluğun yönetimi olan, çoğulcu parlamenter demokrasi, başka bir ifade ile liberal demokrasi olarak tanımlamayı uygun gördük.

“Küreselleşmenin dinamiğini oluşturan temel öğeler, mal ve hizmet piyasalarının serbestleşmesi ile beraber finansal alandaki

serbestleşme ve teknolojik gelişmelerdir.”⁴ ‘Küreselleşmenin iktisadi unsuru olarak da serbest rekabete dayalı, fırsat eşitliğinin tam olarak sağlandığı, üretim faktörlerinin mülkiyetinin kamuda değil bireylerde yani özel sektörde olduğu, Devletin ekonomiye müdahale etmediği sadece piyasanın kurallarını koyup bu kurallara uyulup uyulmadığını düzenleyici kurumları aracılığıyla (Üst Kurullar olarak da adlandırılan Bağımsız İdari Otoriteler) denetlediği yani DÜZENLEYİCİ ve DENETLEYİCİ bir fonksiyon gördüğü “Serbest Piyasa Ekonomisi” kastedilmektedir.’ Özetle küreselleşme denetim karşıtı, müessese karşıtı ve hükümet karşıtı bir dizi tavrı ifade eder haldedir.⁵ Buna Liberal ekonomi de denmektedir. Günümüzde, neredeyse bütün ülkelerde üretim miktarları, hangi üründen ne kadar üretileceği ve hangi fiyattan satılacağı devletlerin merkezi planlama yoluyla ekonomiye müdahale etmediği serbest piyasada oluşan arz ve talebe göre belirlenmektedir. “Küresel köy” tabirini ilk kez Marshall McLuhan (1968) kullanmıştı. ‘Küreselleşme ise 1960’larda uluslararası, ekonomik hareketleri betimleme tarzı olarak akademik dile girmişti.’⁶ Küresel köy, mesafelerin kalkması, küresel entegrasyon ifadeleri ile uluslararası sermayenin dünyanın dört bucağına engelsiz ulaşması durumunun, getiri götürüsünün sorgulanmaması ve zihinlerde normal bir durum haline getirilip, neoliberalizm ve finansal küreselleşmenin insanlığa kaçınılmaz olarak sunulmasıdır. ‘Önceki yüzyıllarla kıyaslandığında ticaretin niteliğinde maldan hizmetler ve finansal alanlara kaymak tarzında asli bir değişim ortaya çıkmıştır.’⁷ Bu şekilde devletin taleple belirlenen ekonomiden arzla belirlenene, refah yardımından piyasa yardımına korumacılıktan kontrol edilmesi zor uluslararası rekabet, ticaret ve yatırıma yönelmesi söz konusu olmuştur.⁸

Berlin Duvarı’nın 1989 yılında çöküşünün ardından,1990’lı yıllardan itibaren hemen her alanda sıkça karşılaştığımız küresel-

⁴ Oksay, a.g.e. s.151.

⁵ Falk, R., (2003), Küreselleşme ve Din, Küre Yayınları, İstanbul, s.77.

⁶ Koçer, G., (2004), Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerin Geleceği, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:1, Sayı 3, s.113.

⁷ Chomsky, N., (2000), Halkın Sırtından Kazanç, Om Yayınevi, İstanbul.

⁸ Tehranian, M., (1999), Global Communication and World Politics, Lynne Reinner Publishers, Colorado and London, s.44.

leşme sözcüğü, günümüzde sadece ekonomik bir kavram olarak değil, içinde bulunduğumuz uluslararası sistemi tanımlamak için de kullanılmaktadır.⁹ Ekonomik alandaki birleşmeler, devralmalar ve bütünleşmeler, dünyanın siyasi yapısını da değiştirmektedir. Pek çok siyasi anlaşmazlığın temelinde ekonomik çıkar çatışmaları vardır. 1990 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Meksikalı yazar Octavia PAZ'a göre, bir "Ekonomik işbirliğine yönelik gelişmelerin amacı tarihseldir. Önce büyük kıta pazarla yaratılacak, sonra siyasi bütünleşme olacaktır."¹⁰

Nitekim, iktisadi küreselleşme sonucu artan rekabet beraberrinde bölgeselleşme hareketlerine de hız kazandırmıştır. Artan rekabet ortamı nedeniyle, zayıflayan, rekabet edemeyen ve/veya rekabet güçlerini artırmak isteyen aynı bölgedeki ülkeler bir araya gelerek, farklı entegrasyon düzeylerine sahip ekonomik bölgeler oluşturmuşlardır.

Günümüzde değişik kıtalarda birbirine komşu olan ulus-devletler uluslararası anlaşmalarla yetkilerini uluslar-üstü konumda olan entegrasyonlara aktarmaktadır. Siyasi ve ekonomik çıkar çatışmaları iktisadi entegrasyonlar vasıtasıyla ortadan kaldırılarak işbirliğine dönüşebilmektedir. Bunun en başarılı örneği ise Avrupa Entegrasyonudur.

Küreselleşmenin Armağanı: Alman – Fransız İşbirliği

Siyasi olarak her türlü baskıcı ve otoriter-totaliter yönetimlerden uzak, insan ve azınlık haklarına saygılı çoğunluğun yönetimi olan çoğulcu parlamenter demokrasinin kurallarının üye olan her ülkede uygulanması prensibinin ilk uluslararası arenası 2. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Bu arena, Almanya ile Fransa arasında tarihte birçok defa el değiştirmiş olan demir-kömür yataklarınca zengin Alsace-Lorraine bölgesinin başkenti Strasbourg' da, 1949 tarihinde kurulmuş olan AVRUPA KONSEYİ' dir.

⁹ Öztürk, F.; "Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni", www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues/5FOzturk2.htm

¹⁰ Güzelcik, E., (1999), Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, s.17,27-28.

Savaşın harap olarak çıkan Batı Avrupa ülkelerinin liderleri, Avrupa Konseyi ile siyasi anlamda bugün Küreselleşmenin en temel unsuru olan insan haklarını en ön plana alan, azınlık haklarına saygılı, çoğulcu demokratik parlamenter sistemin bütün üye Avrupa ülkeleri tarafından uygulanması prensibini koyarken, bu sistemin dayanacağı maddi temelin ise ekonomik alt yapı olduğunun bilincindeydiler. Bu uluslararası ekonomik yapının ilk ipuçları daha savaş sona ermeden Alman işgalinden kurtulan Belçika ve Lüksembourg sonradansa Hollanda'nın da katılımıyla BENELUX'ün kuruluşuyla belirmişti. Benelux sistemine göre üç üye ülke arasında üretim faktörleri olan kişiler, sermaye, mallar ve hizmetler serbestçe dolaşacak ve böylece hızlı ekonomik kalkınma, savaşın yaralarının sarılması ve refah sağlanacak ayrıca savaş nedenleri de ortadan kalkacağı için sürekli bir barış süreci başlayacaktı. Daha sonra 1947 yılında ABD'nin MARSHALL PLANI kapsamında Avrupa ülkelerine büyük miktarda ekonomik yardıma başlaması ve bu yardımın ihtiyacı olan ülkelere dağıtılmasının organizasyonu ve özellikle savaşın yıkık ve tükenmiş çıkmış Avrupa ülkelerinin kendi aralarında iktisadi işbirliği yapabilmeleri için gerekli altyapıyı oluşturmak üzere Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (O.E.E.C. , 1961'de İktisadi İşbirliği ve Gelişme Örgütü – OECD adını almıştır.) kurulmuştur. Bu uluslararası ekonomik örgüt bünyesinde "Sermaye Hareketlerinin Serbest Dolaşımı" prensibi öncelikli hedef olarak benimsenmiştir. İşte bugün "Küreselleşme" dediğimiz olgunun temelinde sermayenin bütün dünya üzerinde serbestçe dolaşımı prensibi yatmaktadır. ABD, bölgesel bazda Avrupa kıtasında hızlı ve etkili serbestleşmelerle ilgili prensipleri uygulamaya koydurturken küresel bazda da daha yavaş ilerleyen ve uzun süreli bir plan çerçevesinde mal – hizmet ve sermaye hareketlerinin Dünya çapında serbestleştirilmesini hedefleyen DÜNYA BANKASI – GATT (1995'te DTÖ adını almıştır) – IMF ve IFC gibi uluslararası örgütleri kurdu muştur. Böylelikle bugün "Küreselleşme"nin ana unsurlarının uygulamada tam manasıyla olmasa da en azından prensipte dünya çapında dahası küresel biçimde yerleşmesine öncülük etmiştir.

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması olan GATT dünya üzerinde mal trafiğinin yani uluslararası ticaretin artırılması

amacıyla gümrük duvarlarının indirilmesi, gümrük vergilerinin ve miktar kısıtlamalarındaki (kotalar) oranların düşürülmesini hedeflemektedir.¹¹ Bugün Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ-WTO) adını alan örgüt; uluslararası ticarete: fakir ülkelerle zengin ülkeler arasındaki ticareti dengeleyen, tarım-tekstil ticareti gibi az gelişmiş güney ülkelerinin hayati mallarının ticaret koşullarını beynelmilel kurallara bağlayarak AGÜ'lerin gelişmesine ve kalkınmasına yardımcı olan, buna karşılık ise gelişmiş kuzey ülkelerinin haksız rekabete maruz kalarak mallarının taklit edilmesini engelleyen; rekabet kurallarına aykırı eylemleri yasaklayan, patent haklarının koruyan, fikri-sınai-ticari mülkiyet haklarına saygı gösteren, hizmet ticaretinin usullerini saptayan küresel prensipler koymuştur.¹² DTÖ kapsamında uluslararası ticareti kısıtlayan gümrük vergileri ve kotaların tamamen kaldırılması ve dünya ticaretinin serbestleştirilmesi hedefine büyük bir hızla yaklaşılmaktadır. 2000 yılında Çin'in DTÖ'ye üye olması ile dünya ticaretindeki payı muazzam derecede artmıştır. Bugün Rusya Federasyonu Teşkilata üye olmaya çalışmaktadır. Ancak Rusya'nın DTÖ'ye üye olabilmesi için Gümrük Mevzuatı, Rekabet Hukuku ve Politikası, Uluslararası Kalite Standartları, Özelleştirme, Patent Kanunu, Dış Ticaret mevzuatının serbestleştirilmesi gibi serbest piyasa ekonomisinin unsurlarını yerleştirmesi ve ekonomide transformasyonu tamamlaması gerekmektedir.

"Maalesef ulusal devletlerin ulusallaşma sürecini yönlendirdiği gibi küreselleşme sürecini yönlendirebilecek, her ülkenin halkına karşı sorumlu bir dünya devletimiz yok. Bunun yerine küresel devletsiz, küresel yönetim diye adlandırılabilir bir sistemimiz var; birkaç kuruluş (WB, IMF, WTO) ve bir kaç aktörün sahneye hakim olduğu ve bunların kararlarından etkilenen çok sayıda insanın neredeyse hiçbir söz hakkının olmadığı bir sistem."¹³

Resmi adı Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası olan ve kısaca World Bank (Dünya Bankası) olarak adlandırılan uluslararası eko-

¹¹ Giddens, A., (2000), Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Çev:Osman AKINHAY, Alfa Yayınları, İstanbul.

¹² WTO, (1996), What Is The World Trade Organization, Geneva.

¹³ Stiglitz, J., (2002), Küreselleşme: Bütük Hayalkırıklığı, Çev. Arzu Taşçıoğlu & Deniz Vural, Plan B Yayınları, İstanbul.

nomik örgüt; Dünya çapında kalkınmanın sağlanmasıyla savaş nedenlerini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Refah ve sürekli barışı tesis etmek amacıyla ihtiyacı olan ülkelere teknik yardım ve finansman imkanı sağlamaktadır. Özellikle 2. Dünya Savaşında altyapısı tahrip olan ve üretim kapasitesi azalan ülkelerin elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, konut, fabrika, baraj, yol gibi altyapı yatırımlarını yönetecek uzman ve mühendislerin tedariki, projelerin planlanması ve uygulanması, know-how ve uygun şartlarda kredi temin ederek finansmanının sağlanması programlarını yürütmektedir.

Uluslararası Para Fonu IMF ise uluslararası ticarete ihracatı ithalatını karşılamaya yetmeyen, dış ticarete sürekli açık veren ülkelere; zorunlu ihtiyaçları olan tüketim mallarını ve daha sonra işleyip ihraç edecekleri ara mal ve hammaddeleri ithal edebilmeleri ve kısa ve orta vadede ekonomik kalkınmalarını sağlamaları amacıyla dünya çapında cari kredi faizlerinin altında nakit finansman olanağı sağlamaktadır. Bu imkanlar kısaca destek düzenlemeleri (SBA¹⁴), uzatılmış fon imkanı (EEF¹⁵), tamamlayıcı rezerv imkanı (SRF¹⁶), telafi edici rezerv imkanı (CFF¹⁷) ve acil yardımlardır¹⁸. Uluslararası Finans Kuruluşu IFC ise IMF'in devletlere sağladığı imkanın aynısını şirketlere sağlamakta ve uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmesi kapsamında yatırım yapacak özel sektör kuruluşlarına uygun koşullarda finansman olanağı sağlamaktadır.

"Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA) piyasa koşullarında borçlanma kapasiteleri çok düşük veya hiç olmayan, ortalama kişi başına geliri yılda USD 865'in altında bulunan (düşük gelirli) üye ülkelere, verimli ve öncelikli olarak yoksulluğu azaltıcı etkisi olan projeler için,

¹⁴ Üye ülkelerin kısa vadeli ödemeleri bilançosu sorunlarını çözmek için sunulan bir imkandır. Tipik bir SBA'nın süresi 12-18 aydır. Geri ödemenin 2.5-4 yıl arasında yapılması beklenir.

¹⁵ SBA'ya oranla daha uzun zamanda çözülebilecek ekonomik programları olan ülkeler bu imkandan yararlanır. EEF süresi 3 yıla kadar uzar, geri ödeme 4.5-7 yılda yapılır.

¹⁶ Gelişmekte olan piyasaların hızlı ve büyük miktarda para çıkışı ile ortaya çıkan acil durumları yönetebilmek amacıyla geliştirilmiştir.

¹⁷ Temel mallar satan ülkelerin ihracat gelirlerindeki ani düşmeler veya dünya tahıl fiyatlarındaki dalgalanmalar sonucu ithalat giderlerinin artması gibi beklenmedik durumları çözmek üzere tasarlanmıştır.

¹⁸ IMF'nin doğal afetlerden zarar gören ülkelere kullandığı bir imkandır. Düşük gelirli ülkeler için kullanım bedeli %0.5 olarak uygulanır.

imtiyazlı kredi veren uluslar arası bir kuruluştur. IDA fonlarından, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ağları ve temiz su temini gibi temel hizmetlere %44, altyapı yatırımlarına %26, tarımsal ve kırsal kalkınmaya ise %11 oranında destek sağlanmıştır. IDA, 2.4 milyar insanın barındığı dünyanın en yoksul ülkelerinin hükümetlerine yılda 7-8 milyar (USD) imtiyazlı kalkınma kredisi ve bağış verebilmektedir.”¹⁹

“MIGA (Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı) Dünya Bankası’nın bir yan kuruluşu olarak, ekonomik gelişmeyi sağlamak ve yoksulluğu azaltmak amacıyla, gelişmekte olan ülkelere yapılacak olan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmektedir.”²⁰

Almanya – Fransa Bağlamında Küreselleşme

IDA, DB, DTÖ, IMF ve IFC dünya üzerinde sermaye, mal ve hizmet ticaretinin sağlanması yolunda çalışmalarıyla küresel çapta büyük mesafe katedilmesini sağlamıştır. Buna rağmen gerek soğuk savaş yani 2 kutuplu sistem döneminde sosyalist blok ülkelerinin bu teşkilatlara üye olmamaları, dış ticareti daha çok blok içi ülkelerle yapmaları gerekse gelişmiş kuzey ülkelerinin bile dünya çapında korumacı ve müdahaleci dış ticaret politikalarından vazgeçmek istememeleri ve nihayet güney olarak adlandırılan AGÜ’ler yani yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş eski sömürgelerin ekonomik altyapılarını henüz oturtamamaları nedeniyle mal-hizmet ve sermaye gibi üretim faktörlerinin dünya çapında serbestleştirilmesi çabaları yavaş ilerlemiştir. Ancak 2 büyük savaşın hem asıl sorumlusu hem de gerçek mağduru olan Batı Avrupa ülkeleri başta Almanya ve Fransa olmak üzere, bir daha böyle felaketlerle karşılaşmamak için kendi aralarında üretim faktörlerini serbestleştirilerek “iktisadi entegrasyon”u tamamlamak yolunda hızla mesafe kat etmişlerdir.

Bu kapsamda öncelikle savaş sanayiinin ana girdisi olan kömür ve çeliğin üretimi ve dağıtımını üzerindeki devletlerin egemenlik hakları alınarak devletler üstü bir otoriteye devredilmiştir. Böylece sadece savaş sanayiinin değil ağır sanayiinin dolayısıyla iktisadi kal-

¹⁹ Oksay, S., (2006), Küresel Ekonomi ve Bölgeselleşmeler, Okumuş Adam, İstanbul, s.89

²⁰ Oksay, a.g.e s. 91.

kınmanın da temeli olan demir ve kömür madenlerince çok zengin olduğu için tarihte birçok kez Almanya ve Fransa arasında el değiştiren, üç büyük savaşa yol açan, son ikisi düşünüldüğünde Dünya Savaşına neden olan Alsace-Lorraine bölgesi üzerinde; Almanya ve Fransa'nın bir daha hak talep etmelerinden dolayı çatışma olasılığı ortadan kalkmıştır. Dünyada ilk defa uluslar üstü bir örgütlenme yapısına sahip bu oluşumun fikir babası ise aslen Alsace doğumlu ve Alman kökenli bir Fransız olan ve savaştan sonra Fransa Dışişleri Bakanı olan Robert SCHUMANN' dır. Kıta Avrupa'sında 2. Dünya Savaşı, Almanya'nın 9 Mayıs 1945' de Müttefiklere kayıtsız ve şartsız teslim olmasıyla sona ermiştir. Genellikle bütün uluslarda zafer günlerinin kutlanması gelenek haline gelmiş olmasına rağmen 9 Mayıs tarihi çok kötü anıları canlandırdığı için İngiltere, ABD ve Fransa gibi galip gelen müttefik ülkelerce zafer günü/bayramı olarak kutlanmamaktadır. Bu gün sadece SSCB'nin dağılmasıyla esaretten kurtularak bağımsızlığına kavuşmuş olan bazı eski doğu bloğu ülkelerinde kutlanmaktadır. Buna karşılık 9 Mayıs günü yenik Almanya, İtalya ve Avusturya da dahil batılı ülkelerce, savaşı ve onun acılarını unutturacak ve barışın değerinin anlaşılmasını sağlayacak şekilde kutlanmaktadır. Bu kapsamda 1985' ten beri AB tarafından 9 Mayıs günü AB'nin Milli Bayramı olarak "Avrupa Günü" olarak kutlanmaktadır. Alman asıllı Alsace doğumlu Fransız Dışişleri Bakanı Schumann ise 2. Dünya Savaşının sona erişinin 5. yıldönümü dolayısıyla Schumann Deklarasyonu olarak kendi adıyla anılan "Schumann Planı" nı açıklamıştır. Zamanın Fransız Devlet Planlama Teşkilatının Başkanı olan ve AB'nin babası olarak da bilinen Jean MONNET'ye hazırlattığı planı, 9 Mayıs 1950' de SCHUMANN DEKLARASYON' u olarak ilan etmiştir.²¹ Bu Plana göre Almanya-Fransa arasında kömür ve çelik sektöründe uluslarüstü (supranational) yetkiye sahip bir örgüt kurulacak ve bu örgütün yürütmeden sorumlu bir Yüksek Otorite, yasamadan sorumlu bir Bakanlar Konseyi, yargıdan sorumlu bir Adalet Divanı ve Avrupa Halklarının düşüncelerine tercüman olacak danışma fonksiyonu görececek bir Parlamentosu olacaktır. Yani devletler üstü bir devlet yapısında ola-

²¹ Caşın M., Özgöker U. (2008), Avrupa Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Temelleri, Arion, İstanbul.

caktır. Bu yeni kurulacak uluslar üstü örgüte diğer hür Avrupa devletleri de davet edilecektir. Bu davete zaten 6 sene önce Benelux bünyesinde iktisadi olarak bütünleşmiş Belçika, Hollanda ve Lüksembourg ile İtalya olumlu cevap vermişlerdir. 1951' de Paris' de imzalanan Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olan AKÇT' nin kurulması kararlaştırılmış ve dünya tarihinde ilk kez devletlerin egemenlik hakları üzerinde bir yetkiye sahip olan uluslar üstü nitelikteki AKÇT, 1952 yılında 50 yıl süreyle faaliyete geçmiştir.

AKÇT Almanya ve Fransa arasında savaşı önlemek ve kalıcı dostluk ilişkisi tesis etmek gibi sadece askeri ve siyasi alanda değil aynı zamanda üretim faktörlerinin ve ticaretin serbestleştirilmesinin etkisiyle de ekonomik alanda büyük katkılar sağlamıştır. Savaşın üzerinden 8-9 yıl gibi kısa bir süre geçtikten sonra, savaşta üretim kapasitelerinin % 75'ini kaybeden Almanya ve Fransa, 1939' daki ekonomik kapasitelerini ikiye katlamışlardır. Bu fevkalade olumlu siyasi ve ekonomik gelişmeleri gören, 6'lar olarak da adlandırılan AKÇT üyeleri, 1955' te Messina'da bir araya gelerek sadece ağır sanayi ve harp sanayiinin temel girdileri olan kömür ve çelik'de değil ekonominin bütün alanlarında tam bir iktisadi bütünleşmeye gitmeye karar vermişlerdir.

Messina Konferansı: AET'ye Doğru

Messina Konferansında alınan karar gereğince, 27 Mart 1957'de Roma'da aynı gün içerisinde imzalanan 2 ayrı ROMA ANTLAŞMASI'yla uluslar üstü nitelikte yeni 2 ayrı Avrupa Topluluğu'nun kurulmasına karar verilmiştir. Bu Topluluklardan birisi ekonominin bütün dallarında 6 ülke arasında malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbestçe dolaşacağı, ortak rekabet, ortak ticaret, ortak ulaştırma ve ortak tarım (balıkçılık dahil) politikalarının bütün ülkelerde uygulanacağı, kendi aralarında bütün gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarının kaldırılacağı ve 3. ülkelere karşı ortak bir gümrük vergisi uygulanacak olan bir GÜMRÜK BİRLİĞİ temelinde ekonomik bütünleşmenin sağlanacağı AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu)dir. Diğerleri ise atom enerjisinin sadece barışçıl amaçlarla enerji girdisi olarak üretim, yakıt gibi ekonomik faaliyet-

lerde kullanılmasını, atom veya hidrojen bombası gibi insanlığa onarılmaz zararlar veren savaş malzemesi olarak kullanılmasını ve nükleer silahların yayılmasını yasaklayan kuralları denetleyecek gene uluslar üstü bir örgüt olan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) dur. Bu son kurulan 2 Avrupa Topluluğu'nun yasama, yargı ve danışma organları da daha önce kurulmuş olan AKÇT ile aynıdır. Yani yasama organları Bakanlar Konseyi, yargı organları Adalet Divanı ve danışma organları Parlamento'dur. Tek fark yürütme organlarındadır. AKÇT'da yürütme yetki ve sorumluluğu mutlak olarak devletlerin egemenlik haklarının üzerinde yer alan yüksek otoritedeyken, AET ve EURATOM'da yürütme yetkisi hiyerarşik açıdan devletlerin bakanlar düzeyinde temsil edildiği ve uluslararası nitelikte bir organ olan Bakanlar Konseyi'nin gerisinde kalan Komisyon olarak belirlenmiştir. Bunun sebebi ise kömür ve çeliğin o dönemlerde sadece iktisadi kalkınma ve büyümenin ana kaynağı değil aynı zamanda Almanya ve Fransa'yı 3 kez savaşa sokan stratejik ve askeri hammaddeler olmasıdır. Dolayısıyla ekonomik kaygılardan çok siyasi kaygılarla AKÇT'de yürütme yüksek otoriteye verilmiştir. Bunun ne kadar isabetli bir karar olduğu günümüz dünyasında çok bariz bir şekilde görülmektedir. 6'lar olarak başlayan ekonomik bütünleşme temelindeki uluslararası örgütlenme bugün; 27 ülke ve üye olabilmek ümidiyle kapıda sırada bekleyen 7 ülkeyle bütün Avrupa'yı Atlantik'ten Karadeniz'e kadar kapsamış ve ekonomik bütünleşme ise Maastricht Antlaşması (Siyasi Birlik Antlaşması – 1993' de yürürlüğe girdi.) ve onu tadil eden Amsterdam Antlaşmasıyla (1999) tek para (euro), milli marş, milli gün, Avrupa bayrağı, ilerde ortak bir savunma politikasına götüreceği olan ortak dış ve güvenlik politikası, Avrupa kolordusu (eurocorp) Avrupa polis teşkilatı (euro-pol) ve onay sürecinde bulunan Avrupa Anayasası kapsayarak hızla siyasal bir birliğe doğru ilerlemektedir. 'Avrupa Topluluğu (AT) ve diğer bölgeselleşme oluşumları da globalleşme sürecini hızlandıran diğer gelişmeleri teşkil etmiştir.'²² Bugün Alman-Fransız çatışmasından hiç bir şekilde bahsedilmemekte, sadece ekonomik alanda değil dış politika ve uluslararası güvenlikte hatta iç güvenlik alanlarının

²² Güzelcik, E., (1999), Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı, Sistem Yayıncılık, İstanbul,, s.17.

da da çok sıkı bir Alman-Fransız işbirliği diğer ihtilaf ve çatışma içinde olan devletlere de örnek olarak gösterilmektedir. Dünyanın en istikrarsız ve yüzyıllardır sürekli çatışmaların yaşandığı Avrupa kıtası bugün küreselleşmenin siyasi unsuru olan "Liberal Demokrasi" ve ekonomik unsuru olan "Rekabetçi bir Serbest Piyasa" unsurlarının başarıyla uygulanması sonucu Dünyanın siyasal bakımdan en istikrarlı ve ekonomik bakımdan refah düzeyi en yüksek bölgesi haline gelmiştir.

Dolayısıyla 2008 yazında ABD'de başlayıp hızla bütün Dünya'ya sirayet eden *Küresel Finansal Krizi* bahane eden küreselleşme karşıtlarının seslerinin son 6 aydır çok fazla duyulmasına ve protestolarının şiddetini ve etkilerini artırmalarına rağmen, ABD'de Mortgage krizi olarak başlayıp, bütün Dünya'yı olumsuz etkileyen finansal krizin küreselleşmenin unsurları ve kurumlarıyla ilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca arizi yani geçici bir durum olan küresel finansal krizin menfi etkilerinin bu yılın 2. yarısından itibaren azalıp 2010 yılında da bütün Dünya ülkelerini terk etmesiyle küreselleşme karşıtlarının ellerindeki son koz da alınacak ve Dünya üzerinde tek geçerli ekonomik sistem tartışmasız olarak "*Serbest Rekabete dayalı Piyasa Ekonomisi*" yani "*Liberalizm*" olarak devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Chomsky, N. *Halkın Sirtından Kazanç*. İstanbul: Om yayınevi, 2000.
- Çaşın M., Özgöker U. *Avrupa Birliği'nin Siyasal ve Ekonomik Temelleri*, İstanbul: Arion, 2008.
- Falk, R. *Küreselleşme ve Din*. İstanbul: Küre Yayınları, 2003.
- Giddens, A. *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2000.
- Güzelcik, E. *Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999.
- Kazgan Gülten, *Küreselleşme ve Ulus-Devlet, Yeni Ekonomik Düzen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 5, 2.Baskı Nisan 2002.
- Koçer, G. «Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerin Geleceği.» *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 3, Yıl:2004, Güz.
- Oksay, S. *Küresel Ekonomi ve Bölgeselleşmeler*. İstanbul: Okumuş Adam, 2006.
- Öztürk, F. *Küreselleşme- Yeni Dünya Düzeni*.
- www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues/5FOzturk2.htm (Nisan 20, 2008 tarihinde erişilmiştir).
- Stiglitz, J. *Küreselleşme: Büyük Hayalkırıklığı*, Çev. Arzu Taşçıoğlu & Deniz Vural, İstanbul: Plan B Yayınları, 2006.
- World Trade Organization. *What is the World Trade Organization*. Leaflet, Geneva: WTO, 1996.

Önerilen Eserler:

- Akman, V. *Gelecek Yüzyılın Gündemi* İstanbul: Rota Yayınları, 1999.
- Özgöker, U. *Uluslararası Siyasi ve Askeri ve Ekonomik Örgütler*, İstanbul: Der Yayınları, 2007.
- Çaşın, M., Özgöker, U., Çolak, H. *Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi*, İstanbul: Nokta Kitap, 2007.